

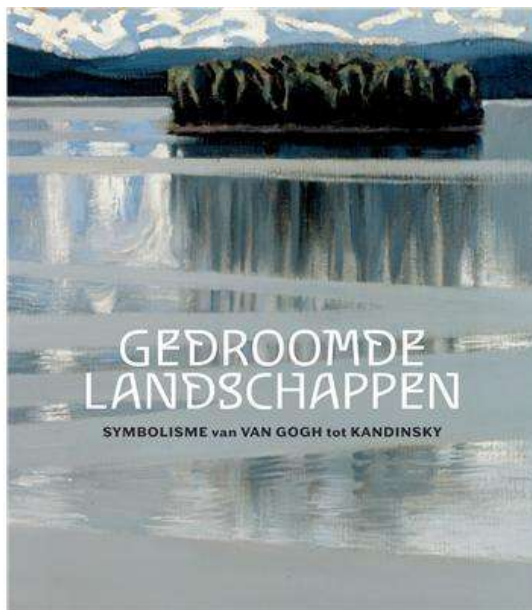
Het landschap als symbool

- een toelichting op de solo-exposities van Myra de Vries en Greet Steenland bij Vonkel, maart 2012

door Thierry Reniers

Het landschap kent in de schilderkunst een lange historie. Voor de nieuwe solo-exposities met eigentijdse landschappen van Myra de Vries en Greet Steenland koos galerie Vonkel de titels 'Secret locations' en 'Landscapes of the soul'. Noemers die een verwantschap suggereren met de landschapschilderkunst uit het symbolisme, een stroming die grofweg aan het einde van de 19^e en het begin van de 20^e eeuw plaatsvond.

In 2010 organiseerden de Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van Brussel al een tentoonstelling met als thema het symbolisme in België en eind februari 2012 opende het Van Gogh museum in Amsterdam een expositie over de symbolistische landschapschilderkunst in Europa onder de titel 'Gedroomde landschappen'.

Van Gogh Museum – Affiche bij de tentoonstelling 'Gedroomde landschappen'.

De periode 1880 tot 1910 kenmerkte zich door grote technologische en wetenschappelijke veranderingen. Dit had tot gevolg dat de mens zich akelig bewust werd van zijn eigen nietigheid en dat het houvast aan de zichtbare werkelijkheid begon te wankelen. Ontwikkelingen die opvallend veel overeenkomsten vertonen met die in ons eigen tijdperk en die de expositie in het Van Gogh akelig actueel maakt.

Kunstenaars kregen de behoefte aan een andere beeldtaal om uiting te geven aan de gevoelens die opgeroepen werden door verstedelijking en industriële revolutie. De stelling is zelfs verdedigbaar dat de symbolistische stroming de eerste moderne kunst voortbracht. Kunstenaars waren nog niet zo ver dat ze bijvoorbeeld alleen nog maar gevoel in beeld vertaalden, maar begonnen in hun weergave van de werkelijkheid wel stemmingen en dromen over te brengen.

Het landschap was hiervoor ideaal. Zoals de auteurs van de catalogus bij 'Gedroomde landschappen' schrijven: 'ieder mens heeft immers de neiging gevoelsmatig op de natuur te reageren: op de levendigheid van de zonneschijn, de kracht van een storm of de weemoed van de avondschemering.¹⁷ De symbolisten maakten het landschap voor het eerst tot expressievorm.

Een symbolistisch landschap kon zowel een figuratief als een meer abstract landschap zijn. Symbolistische kunstenaars hielden ervan om de bewoonde wereld te ontdoen van zijn bewoners en zo de stille kracht van de wereld om ons heen te benadrukken. Bewegingen in de natuur vonden hun weg naar het doek. Vanaf 1890 begonnen veel kunstenaars het landschap terug te brengen tot eenvoudige vormen wat vanaf 1910 leidde tot abstrahering ervan. En in dit alles stond een streven naar eenheid in schilderkunst en in wereldbeeld centraal vanuit de behoefte om te ontsnappen aan de moderne tijd of vanuit een nostalgisch verlangen naar voorbije tijden.

Hoewel we ruim een eeuw later leven, is deze behoefte bijzonder eigentijds. Het is daarom niet zo verwonderlijk dat kunstenaars als Myra de Vries en Greet Steenland zich uiten via hun versie van het landschap.

Myra de Vries verwijst in de titels van een aantal van haar werken zelf naar de bergen van Hodler, een symbolist die bekend staat om zijn synthetisme, het terugbrengen tot eenvoudige vormen.

Ferdinand Hodler – Lake Thun

Myra de Vries – White village

In haar doeken vinden we bovendien eenzelfde voorliefde voor symmetrie, een licht palet en geometrische vormen die het latere werk van Hodler kenmerken. En ook de creatie van een allesomvattende harmonie verbindt de 19^e-eeuwer Hodler met de 21^e-eeuwse Myra de Vries.

Ter gelegenheid van haar vorige serie werken is Greet Steenland al vergeleken met William Turner. Het nostalgische licht in zijn schilderijen plaatst ook Turner in het kader van het symbolisme. Bovendien is de stap naar een andere beroemde symbolist, Whistler, snel

gemaakt voor wie Turner en in het bijzonder zijn reeks werken over Londen een belangrijke inspiratiebron was. James Whistler schilderde zijn eerste 'maanlicht boven de Theems'-schilderijen in 1872. Vooral zijn Nocturnes werden door de Duitse criticus Richard Muther 'landschappen van de geest genoemd, zacht over het oppervlak uitgedemd en door geheimen omgeven'².

James Whistler – Nocturne grijs en zilver

Greet Steenland – At the lake

Whistler beoogde een atmosferisch effect en verfijnde harmonieën van kleur en tonaliteit. In zijn Venetiaanse periode schilderde hij bovendien uitsluitend monochromen. Dezelfde doelen die Greet Steenland, beeldend kunstenaar van nu, nastreeft.

De – bewuste of onbewuste – invloed van symbolistische kunstenaars als Hodler en Whistler op kunstenaars als Greet Steenland en Myra de Vries is onmiskenbaar, maar natuurlijk niet de enige. Werken van beiden zouden in de periode van het symbolisme nog niet gemaakt hebben kunnen worden. Daarvoor waren ook latere ontwikkelingen en ontdekkingen in de schilderkunst nodig en om niet te vergeten de unieke inbreng en authenticiteit van beide kunstenaars zelf.

Het is niet vreemd dat er in onze tijd van eveneens grote veranderingen en een wankelend houvast opnieuw veel aandacht is voor het symbolisme en zijn beweegredenen. Daarom is het interessant naast de bijzondere expositie in het Van Gogh museum ook de lopende exposities van Greet Steenland en Myra de Vries bij galerie Vonkel te bekijken en zelf de vergelijking tussen de periode van het symbolisme en onze eigen tijd te maken.

^{1,2} Dit citaat en overige informatie over het symbolisme is afkomstig uit de catalogi bij de exposities 'Het symbolisme in België' (Koninklijke Musea voor Schone Kunsten, Brussel, 2010) en 'Gedroomde landschappen' (Van Gogh Museum, Amsterdam, 2012). Ik dank de curators niet alleen voor de gedegen samenstelling van twee uitmuntende exposities, maar ook voor de nuttige en onderhoudende informatie uit beide catalogi.